Єдиного трактування поняття «регіон» досі не сформовано. Зміст цього поняття коливається у доволі широкому діапазоні в залежності від наукової галузі, мети та завдань дослідження, позиції дослідника. Регіон виступає у міждисциплінарному науковому дискурсі як самостійний комплексний об'єкт дослідження.

Список використаних джерел та літератури:

1. Алаев Э. Б. Социально-экономическая география: понятийно-терминологический словарь. М., 1983. – 290 с.

2. Буколова В. В. Регіон як комплексне соціально-економічне утворення // Економіка і регіон. № 5(66) – 2017 – ПолтНТУ. С. 41 – 47.

3. Ефремова К. А. От регионализма к трансрегионализму: теоретическое осмысление новой реальности // Сравнительная политика. – 2017. – № 2 – С. 58 – 72.

4. Краткий философский словарь // Под ред. А. П. Алексеева. – М.: 2004.—496с.

5. Федоров Г. М. Регион как территориальная подсистема // Вестник Российского государственного университета им. И. Канта. 2010. Вып. 1. С. 20 – 27.

Шмаглій Олена Борисівна, *кандидат економічних наук, ст.н.с., ст. науковий співробітник центру досліджень економічної політики Інституту експертно-аналітичних та наукових досліджень НАДУ при Президентові України*

РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ: ЕВОЛЮЦІЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ

Завжди перед суспільством стояла проблема пошуку найбільш доцільної моделі його просторової організації. Особливості просторової організації в цьому сенсі зумовлювали природно-ресурсні переваги тих чи інших частин території країни, економічні передумови, які визначали з позицій економічної доцільності, напрямки виробничої діяльності цих територій, просторові особливості соціально-інфраструктурного розвитку, необхідність забезпечення найбільш повної і надійної економічної безпеки.

Регіональний (просторовий) розвиток в загальному розумінні є комплекс організаційних заходів по управлінню елементами і зв'язками території, системою дій, направлених на оптимізацію регіональних змін і стабільне функціонування господарства регіонів. Просторовий розвиток можна уявити як суспільно-регіональну побудову території з

горизонтальними і вертикальними відносинами, оптимізація яких сприяє їх сталому розвитку.

Серед проблем, які потребують вирішення, актуальністю відзначаються методологічні питання сутності просторового розвитку в контексті державної регіональної політики в сучасних умовах господарювання. Тому дослідження еволюції сучасних методологічних напрямів регіонального моделювання в регіональному аналізі та управлінні у світі та його ключових економіках є актуальним.

Виділимо декілька основних напрямів застосування методів моделювання в регіональному аналізі у світі. Окремим напрямком застосування моделювання при аналізі територіального розміщення продуктивних сил є напрямок з постулатами аналітичних моделей, які описують різні аспекти економічної теорії, які необхідно перевірити на моделях перед впровадженням у виробництво концепції розвитку з урахуванням і на основі емпіричних досліджень. Цей напрямок пов’язаний з пристосуванням відомих аналітичних залежностей, економічних законів і топологічних структур до формалізованого описання ймовірних закономірностей регіонального розвитку продуктивних сил. При цьому, якщо перші роботи були пов’язані з емпіричною перевіркою простих співвідношень в сфері виробництва, торгівлі, транспорту і розселення, то новітні праці використовують понятійний апарат теорії ймовірностей. Емпірична спрямованість моделювання перетворилася з часом на математичне з відповідною постановкою задач. Так було з теорією центральних місць В. Кристаллера, розвинутою далі в працях А. Леша, П. Хагетта, У. Ізарда і теорією розміщення промислових підприємств А. Вебера. Емпіричні перевірки теорії центральних місць на основі розрахунку ступеня рівномірності мережі населених пунктів території з використанням, наприклад закону Пуассона, з’явилися пізніше. А ідеї А. Вебера трансформувалися подальшими роботами в оптимізаційні моделі лінійного і квадратичного програмування розміщення підприємств.[1; 3]

У. Ізард [2] обґрунтував три можливих напрямки моделювання розвитку просторових економічних систем. Перший пов’язується з вивченням процесів інвестування, швидкості змін товарних потоків, потенціалів в місцях розміщення виробництва тощо з урахуванням кожного базисного сектора або процесу. Другим напрямом дослідження став розвиток так званого “активного простору – часу” в загальній теорії ймовірностей. Стверджується, що простір і час активні, так як вони впливають на процеси, а ті, в свою чергу, впливають на них. Як третій напрям пропонується розробка інформаційно-кібернетичної моделі (системи), яка взаємно пов’язує процес пізнання і процес

реальної взаємодії, який включає реальну взаємодію, інформацію, виробництво і підсистему прийняття рішення регіональними центрами. По суті (на відміну від перших праць, спрямованих на отримання конкретних результатів), пропонується розширення віртуальних світових моделей на основі теорії ймовірностей. В цілому ж, усюди помітна тенденція до переходу від гуманітарних формулювань законів географічного типу до сучасних прагматичних методів й розробок економічних проблем. Останні теоретичні дослідження закордонних регіоналістів, як правило, використовують сучасний математичний апарат для формалізації основних ідей нових теорій.

В цьому випадку модель використовується як засіб перевірки теоретичних положень на конкретних (базисних) прикладах і як засіб розповсюдження цих положень на загальний випадок. Так, неокласичні теорії регіональної рівноваги і регіонального росту формалізуються економетричними моделями, які об'єднують виробничі функції і їх диференціальні характеристики (гранична ефективність, еластичність випуску і заміни тощо), початкові числові характеристики для яких статистично визначають з використанням конкретних даних.

Ще один напрямок моделювання в цілому пов'язаний з прагматичною орієнтацію на вироблення науково обґрунтованої політики регіонального розвитку для господарчих економічних структур різного ступеня складності і різного адміністративного рівня в рамках визначеного часового інтервалу. Велика кількість публікацій в зарубіжній літературі з різних проблем реалізації методів моделювання в регіональних дослідженнях і велика кількість розроблених до теперішнього часу моделей не тільки ускладнювали вироблення централізованої методичної орієнтації з питання їх використання, а й проведення достатньо чіткої їх класифікації.

В цілому, моделі, які використовуються нині в регіональних дослідженнях за кордоном, виходять з концепцій, які можна класифікувати так: функціональна оцінка території, територіальна кластеризація, прогнозування розвитку і розміщення.[3; 4]

За функціональним призначенням в практиці побудови сучасних економічних моделей (у тому числі і регіональних) можна виділити два альтернативних підходи: (1) багатоцільовий (комплексний), коли розроблюється модель, що пов'язує широке коло показників соціального, економічного і технологічного змісту з використанням різних формалізованих методів опису. Такі складні конструктивні моделі призначені для прогнозу регіонального розвитку при різних варіантах (стратегіях) зміни економічних і технологічних параметрів моделі; (2) цільовий підхід, коли модель розроблюється для

використання в процесі прийняття рішень за зазначеною проблемою національного розвитку. При цьому саме моделювання здійснювалося в рамках заданого сценарію, програми розвитку. Розробка моделі супроводжувалася залученням великого обсягу аналітичної роботи експертів, відповідних форм інформації, що використовується. До моделей такого класу можна віднести серію тематичних регіональних моделей (сільськогосподарські, енергетичні, демографічні тощо).

Природно, що ці два підходи не мають чітко визначеної межі і є достатньо умовними класифікаційними поняттями. Проте, такий розгляд дає можливість певного упорядкування регіональних моделей – від функціонального рівня моделей комплексного загальноекономічного змісту до вузькогалузевих технологічних моделей. Значно чіткіше виявляється градація моделей за територіально-таксономічним рівнем агрегатуванням території, що розглядається в моделі. За цією ознакою можна виділити три узагальнених рівня регіональних моделей: регіональний (внутрідержавний), національний (державний) і міжнаціональний (міждержавний або світовий).

Аналогічно не являє труднощів розподіл моделей за часовим періодом відображення. Тут можна виділити, згідно загальноприйнятої термінології, короткострокові, середньострокові і довгострокові моделі аналізу й прогнозування регіонального розвитку. Слід, однак, уточнити, що ці визначення відображають кінцеве значення прогнозного інтервалу часу, а не динамічну сутність моделей, так як часто (особливо в останній час) при сценарних підходах прогноз здійснюється в статистичному варіанті фіксуванням апріорних значень параметрів на кінець прогнозного інтервалу.

Сучасні регіональні моделі розгалужені за двома напрямами: дескриптивні (описові) моделі і моделі оптимізаційні, серед яких виділяють математичне програмування і оптимальне управління. Серед дескриптивних моделей найбільший розвиток отримали економічні, балансові (типу “витрати-випуск”) й імітаційні моделі. Для якісного аналізу і прогнозу результатів прямого і непрямого впливу екзогенних змінних на ендогенні використовують різні диференційні співвідношення типу мультиплікаторів, які відображають в рамках моделі детерміновані та ймовірнісні взаємозв’язки між змінними.

В рамках оптимізаційних моделей більшість робіт пов’язано з використанням моделей лінійного програмування, однак тепер відмічаються недоліки цього методу й перехід при розробці ряду проблем (розміщення підприємств, моделі ринкової рівноваги) до моделей нелінійного і, зокрема, квадратичного програмування. В цілому можна відмітити, що оптимізаційні моделі застосовуються в основному

у випадках, коли функціональний і територіально-таксономічний рівень процесу можна описати найпростішими лінійними рівняннями. Глобальний характер економіки викликав новий інтерес до досліджень і публікацій з регіональних моделей міждержавного (світового) рівня. Це широко відомі моделі світової динаміки Дж.Форрестера, Д.Мідоуза, М.Месаревича і Е.Пестеля, які використовують формальний математичний апарат для футурологічних побудов і сценаріїв. [1; 3; 4]

Триває пошук формального апарату для розробок регіональних соціально-економічних моделей розвитку. Але більш актуальним можна вважати наукове обґрунтування соціально-економічних пріоритетів, моделювання яких є самостійним напрямком дослідження регіональної економіки. Якщо, скажімо, в галузевій економіці критерій мінімуму витрат або максимуму доходу має позитивістський і нормотворчий характер, то на регіональному рівні він набуває, в першу чергу, політичного й соціально-економічного значення.

Список використаних джерел та літератури:

1. Прокопюк А. Регіон як категорія просторового розвитку. //Економіка і суспільство. – 2016. - № 5. – С.275 —279.

2. Изард У. Методы регионального анализа: введение в науку про регионы. - М.: Прогресс, 1966. - 659 с. .

3. Shambaugh, Jay, Ryan Nunn, Audrey Breitwieser, and Patrick Liu. “The State of Competition and Dynamism: Facts about Concentration, Start-ups, and Related Policies,” The Hamilton Project, Brookings: Washington, D.C., accessed on August 29, 2018. URL: http://www.hamiltonproject.org/assets/files/CompetitionFacts_20180611.pdf.

4. Fujita, M., Krugman, P. The New Economic Geography.// Papers in Regional Science. - 2004. - № 83. - P. 139 — 164.

Яхно Олексій Олександрович, *кандидат політичних наук,*
доцент кафедри політичних наук і права,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ФЕНОМЕН РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНИХ КОНЦЕПЦІЯХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Загострення протиріч глобального характеру між країнами Півночі та Півдня породили серйозні сумніви щодо самого поняття розвитку як прогресивного, цілісного і інтегративного процесу в країнах, що розвиваються. Альтернативи незалежному розвитку країн третього світу, на думку А.Г. Франка, не існує: «реалії нової кризи